

E-post: Bivdu@bivdu.no.
Org.nr. 992 876 875
Kontaktperson:
Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 inge@bivdu.no

Besøk- og kontoradresse:
Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA
Postadresse: Rødsvingelveien 35, 9516 Alta
Bankkonto: 4930 13 53625

FNs ekspertmekanisme for urfolks rettigheter

Vår dato: 10.03.2024

Bivdu¹ innspill til møtet med FNs ekspertmekanisme for urfolks rettigheter (EMRIP-delegasjon) den 10.03.2024 på Scandic Hotel, Alta.

Strakstiltak

- 1) Anerkjenne, lovfeste og forvalte befolkningens hevdvunnet rett til fiske (også laks) i sjøsamiske områder i Norge på generelt nivå ut fra opparbeidet rettigheter gjennom alders tids bruk, kultur og hevd og i h.h.t. urfolksretten og dagens rettsprinsipper.
- 2) Tradisjonell kunnskap må hensyntas og inkorporeres i kunnskapsgrunnlag for all forvaltningen, og spesielt i fiske etter marine og anadrome (laks) arter.
- 3) Norske myndigheter må gjennomføre lovpålagte konsultasjoner med samiske organisasjoner (Bivdu), samt legge til rette for at organisasjonene har et grunnlag for å gjennomføre reelle konsultasjoner, også økonomisk
Stortinget må gjennomføre lovpålagte konsultasjoner med berørte urfolksorganisasjoner før vedtak fattes (eks. Meld. St. 7 (2023–2024). *Folk, fisk og fellesskap – en kvotemelding for forutsigbarhet og rettferdig fordeling*), slik at folkeretten ikke blir brutt.

---

¹ Se <https://bivdu.no/>

E-post: Bivdu@bivdu.no.
Org.nr. 992 876 875
Kontaktperson:
Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 inge@bivdu.no

Besøk- og kontoradresse:
Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA
Postadresse: Rødsvingelveien 35, 9516 Alta
Bankkonto: 4930 13 53625

SJØSAMISK FISKE

Bakgrunn.

Samisk kultur er 2 – 3 000 år gammel langs kysten av nordligste Norge

Utnyttelse av ressursene i Nordishavet har hele tiden frem til i dag vært grunnleggende for samisk materiell kultur.

Den aller første skriftlige kilde fra kysten av Finnmark – fra slutten av 800-tallet – forteller om samiske fiskere.

Fram til begynnelsen av 1600-tallet skattlagt av kongene i Norge (Danmark), Sverige og Russland.

Sjøsamene i Norge har siden 1613 vært ensidig norske undersåtter.

Men - staten grep ikke negativt inn sjøsamenes gamle fiske, seljakt eller fangst av småhval (nise), som la grunnlaget for skattebetaling til kongen.

På 1700-tallet hadde man til og med kongelige bestemmelser om lokalbefolkningens førsterett til fisket i sine nærfarvann

Endringer fra slutten av 1800-tallet.

Havet og fjordene i nord ble da åpnet for et «fritt fiske». De tilreisende fiskerne var i stort antall, og hadde større båter og mer effektiv utrustning.

I samme tidsrom ble fiskeflåten motorisert, og dampskip som brukte aktive redskaper som trål, snurpenøter og snurrevad, dukket opp også i samiske sjøområder.

Og – fiskefeltene nær kysten og i fjordene hadde ingen beskyttelse.

Fiskeaktiviteten var «gratis», og neste helt uten restriksjoner.

Den atlantiskandiske sildestammen ble nedfisket og utryddet inne i fjordene i Nord-Norge

I etterkrigstiden ble lokalbefolkningen og sjøsamene med sine små båter tilskuere til at fjordene ble tømt for sild og torsk av havgående notfartøy (sildesnurpere) – mange av dem fra Vestlandet.

Den atlantiskandiske sildestammen var den største og mest produktive fiskebestanden i det nordlige Atlanterhavet.

På slutten av 1960-tallet var det nesten helt utradert på grunn av uvettig fiske på sildeyngel inne i fjordene i Finnmark.

Hva skjedde?

I årene 1964 – 67, var sildefangstene på over én million tonn i året.

Toppåret var 1966, da 1,7 millioner tonn ble tatt opp (og bearbeid til mat til husdyr).

Gjennomsnittsvekten pr. individ var 5 gram

E-post: Bivdu@bivdu.no.

Org.nr. 992 876 875

Kontaktperson:

Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 inge@bivdu.no

Besøk- og kontoradresse:

Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA

Postadresse: Rødsvingelveien 35, 9516 Alta

Bankkonto: 4930 13 53625

Fjordfiskerne opplevde å bli overkjørt og drevet bort fra sine tradisjonelle fiskefelt, og fiskeressursene i fjordene – deres grunnleggende levebrød og de skulle leve av - ble hensynsløst sopt opp i nøtene til havgående fartøy.

En ny forvaltningsskandale i 1989 – de fleste fjordfiskerne ble igjen fratatt levebrødet

Livsgrunnlaget i mange fjordsamfunn i Finnmark og Nord-Troms ble svært negativt berørt av at sildestammen ble ødelagt, og man begynte å få en fraflytting fra de sjøsamiske fjordstrøkene.

Og – nedfiskingen av sildestammen ble fulgt opp av en ny forvaltningsmessig tragedie:

På slutten av 1980-tallet var det kollaps i den nordatlantiske torskestammen, på grunn av overfiske og kombinert med årlige invasjoner av grønlandssel.

Torsken holdt seg på dypt vann, og kom ikke inn i fjordene. Dette resulterte i at de fleste fjordfiskerne med små båter ble uten fangst.

Fiskeridirektoratet bestemte da at for å få en garantert fartøykvote (i dag «lukket gruppe») for fremtiden, måtte man ha fisket et bestemt kvantum torsk i tre år forut for 1989

Til sammen forsvant 2000 - 3000 mindre båter etter introduksjonen av fartøykvoteordninga.

Dette raserte på nytt livsgrunnlaget for svært mange fiskere i samiske fjordkommunene i Finnmark og Nord-Troms.

I de verste tilfellene var det bare 7 av 80 fiskere, eller 7 av 84 fiskere i de hardest rammede kommunene som oppfylte betingelsene for en garantert kvote.

De øvrige måtte fiske i en usikker, felles konkurransekvote, hvor man ikke hadde noen sikkerhet for å få fangst i det hele tatt – hvis totalkvoten var oppfisket før torsken viste seg i fiskernes hjemlige farvann.

Nye undersøkelser – Norsk offisiell rapport, NOU 2008:5 «Retten til å fiske i havet utenfor Finnmark».

Dette var selvsagt pinlig for Norge, som en stat hvor den menneskerettslige fanen holdes høyt.

Nye utredninger fulgte.

Den mest sentrale av disse er et dokument i serien Norges offentlige utredninger, nr. 2008: 5. «Retten til fiske i havet utenfor Finnmark» - *Kystfiskeutvalget*. Arbeidet ble ledet av dr. juris, professor Carsten Smith, som bl.a. har vært høyesterettsjustitiarius i Norge, og er en av landets aller fremste eksperter på samerettslige og urfolksspørsmål.

Utvalgets konklusjon var:

«Folk som er bosatt ved fjordene og langs kysten i Finnmark, på grunnlag av langvarig bruk og folkerettens regler om urfolk og minoriteter, har en rett til fiske i havet utenfor Finnmark. Retten skal

E-post: Bivdu@bivdu.no.

Org.nr. 992 876 875

Kontaktperson:

Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 inge@bivdu.no

Besøk- og kontoradresse:

Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA

Postadresse: Rødsvingelveien 35, 9516 Alta

Bankkonto: 4930 13 53625

gjelde alle folkegrupper. Konkret foreslo man en egen lov om retten til fiske i havet utenfor Finnmark, til beste for innbyggerne i fylket, hvor man særlig understreket hensynet til «sjøsamisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv» (s. 14, 411).

Regjeringens juridiske rådgiver – Riksadvokaten – var ikke enig: Sjøsamiske fiskere har ingen beskyttelse i sitt fiske fordi nordmenn fisker i havet, også.

I Finnmark var det mange kommuner og andre organer som var positive, men Kystfiskeutvalgets forslag møtte sterk motstand fra ikke minst Norges Fiskarlag.

Det mest oppsiktsvekkende var at regjeringsadvokaten, flere måneder etter høringsfristens utløp, 9.3.2009, slo fast at

- Det er tvilsomt at folkerettens regler om urfolk og minoriteter gir et selvstendig rettsgrunnlag for å drive fiske
- Art. 27 i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter strekker seg knapt lengre «enn å gi vern for den utøvelsen som er særegen for samisk kultur», og at
- «en positiv særrett for etniske minoriteter også på ikke-kulturspesifikke områder vil være en ubegrunnet forskjellsbehandling som neppe er i samsvar med konvensjonens ånd for øvrig».
- Og – at det er tvilsomt at en «eventuell forpliktelse i så måte strekker seg under enhver omstendighet ikke lengre enn til å sikre kulturspesifikk utøvelse».

Det betyr at sjøsamisk fiske ikke var vernet/beskyttet fordi nordmenn også fisket i havet.

Med andre ord – kun kulturspesifikke livsgrunnlag hadde beskyttelse.

Da Kystfiskeutvalgets forslag ble behandlet i Regjeringen og Stortinget i 2012, ble det innført enkelte tiltak som forbedret situasjonen noe for fiskere med mindre båter i sjøsamiske områder.

Men – i denne behandlingen ble det ikke tatt avstand fra regjeringsadvokatens vurdering av rettsgrunnlaget, men fikk derimot tilslutning på flere punkter.

Dette betyr at den grunnleggende, eldgamle og urfolks rett til fiske i havet, ikke er sikret i samiske områder.

Sannhets- og forsoningskommisjonen om retten til å drive sjøfiske.

I Norge leverte den stortingsoppnevnte Sannhets- og forsoningskommisjonen sin utredning i 2023. «Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskningsspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner». Saken skal behandles av Stortinget.

Kommisjonen tar et oppgjør med fiskeripolitikken (s. 556 – 572) og beskriver hvordan maktforhold innen fiskerinæringa bl.a. førte til sammenbrudd i sildebestanden.

Kommisjonen beskriver også hvordan stemmen til småbåtfiskernes stemme ble nøytralisert, da de motarbeidet fiskere med aktive redskaper i fjordene.

E-post: Bivdu@bivdu.no.

Org.nr. 992 876 875

Kontaktperson:

Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 inge@bivdu.no

Besøk- og kontoradresse:

Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA

Postadresse: Rødsvingelveien 35, 9516 Alta

Bankkonto: 4930 13 53625

Samiske medlemmer av Norges Fiskarlag (som har vært den organisasjonen som har hatt - men også fortsatt har – den nære kontakt med Fiskeridepartementet og Stortinget) som påpekte at dette var å ødelegge grunnlaget for sjøsamisk kultur, ble ekskludert.

Utryddelse av fiske i fjordene foregikk ikke bare i Finnmark. I 1995 og 1996 ble det observert 250 ringnotsnurpere og sildetrålere i fjordene i det lulesamiske Tysfjordområdet i Nordland.

Det meget lukrative fisket etter kongekrabbe tok til i fjordene i Finnmark 2002. De som bodde ved fjordene fikk ingen særfordeler, og de minste båtene blir holdt utenfor samtidig som nye fiskere fra andre områder får delta i kongekrabbefisket. (Slik er det fortsatt).

Sannhets- og forsoningskommisjonen konkluderer med at forvaltningen av fjordressursene – «gradvis har redusert livsgrunnlaget for innbyggerne og bidratt til press på sjøsamisk og kvensk kultur» (s. 572).

På bakgrunn av sin grundige gjennomgang av de negative virkningene av statens fiskeripolitikk, ber kommisjonen om at de forslagene som ligger i «*NOU 2007:13 Den nye sameretten*, og tidligere nevnte *NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark*, følges opp (s. 646).

Sametinget 2024 – Retten til å drive sjøfiske må behandles på nytt.

Sametinget gir i sin høringsuttalelse til Sannhetskommisjonens rapport full støtte til at forslagene fra Kystfiskeutvalgets innstilling i NOU 2008: 5, må behandles på nytt.

Sametinget er også sterkt uenig i regjeringsadvokatens oppfatning fra 2009, om at sjøsamisk fiske ikke har et urfolks- eller menneskerettslig vern fordi også norske driver slikt fiske.

Sametinget uttaler i den forbindelse, (sak Sannhet og forsoning – Næring. Arkivsak nr. 24/127):

«Det er (...) viktig for Sametinget å presisere at alle tradisjonelle samiske næringer som viderefører samisk språk og kulturtradisjoner er kulturbærende næringer. Sametinget presiserer derfor at også fiske (guolásteapmi), utmarksnæring (meahcásteapmi), landbruk (eanadoallu), duodji, laksefiske (luossabivdu) m.m havner inn under denne definisjonen, og har og skal ha urfolks- og folkerettslig vern.

Sametinget mener denne avklaringen er viktig for å unngå feiltolkning av definisjoner som i regjeringsadvokatens høringsinnspill til NOU 2008:5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark».

Og - Bivdu ber FNs ekspertkomité om å ha et årvåkent øye med at sjøsamiske rettigheter i Norge ikke nok en gang blir offer for en fullstendig avleggs fortolkning av intensjonal rett, som fratår fiskerne i sjøsamiske områder sin rett til fisk.

Laksefiske – tradisjonell kunnskap forkastet som kunnskapsgrunnlag for forvaltningen

Bivdu anmoder også ekspertkomiteen om å be om en forklaring fra den norske regjering, angående forvaltningen av laksebestandene og laksefisket i samiske distrikter i nord. Dette fisket har vært meget viktig også for sjøsamene (som rettighetshavere) iallfall i halvannet hundre år, men er nå redusert med ca. 95 % mens turister får økt eller fortsetter sitt tidligere fiske.

E-post: Bivdu@bivdu.no.

Org.nr. 992 876 875

Kontaktperson:

Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 inge@bivdu.no

Besøk- og kontoradresse:

Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA

Postadresse: Rødsvingelveien 35, 9516 Alta

Bankkonto: 4930 13 53625

I løpet av de siste 50/60 årene eller så, har fiske med garn i både Tanaelva og i sjø blitt kraftig redusert med tanke på fisketid og hva slags garn som brukes. I årene 2021, 2022 og 2023 har laksefisket vært forbudt i Tanavassdraget – hvor folk har fiska laks i seks tusen år, og forbudt også Tanafjorden.

Dette er svært alvorlig for samisk kultur i denne regionen, når den nye generasjonen ikke har noen mulighet til å bli kjent med kulturen til sine foreldre og eldre slektninger.

Den negative bestandssituasjonen er oppgis som årsak til nedstengingen. Dét er noe man prinsipielt må ha respekt for.

På den andre siden har vi mindre respekt for at den statlige ledelsen har forkastet grunnleggende prinsippene i biomangfoldkonvensjonen eller Norges interne naturmangfoldlov. Der det i rettsverkene er nedfelt og slått fast at forvaltningen skal bygge på to pilarer – biovitenskapelig og tradisjonell kunnskap.

Etter det vi erfarer er ikke tradisjonelle kunnskap en del av kunnskapsgrunnlaget til forvaltningen. Bivdu mener at laksebestanden – denne kulturbærende ressursen – ville vært innenfor trygge forvaltnings mål, dersom forvaltningen av den hadde vært i overensstemmelse med de lov- og konvensjonsbestemte standarder som kreves.

Om ønskelig kan vi utdype dette nærmere - gjerne i samarbeid med våre kolleger – de tradisjonelle elvelaksefiskerne i Tana, som altså bygger på en flere tusenårig erfaring. Og – har rundt 1 000 samiske ord for laks og laksefiske i sitt språk.

Sametinget: Lakseforvaltningen i samiske områder er ikke i tråd med internasjonale menneskerettsregler.

At statlige forvaltningen av lakseressursene i Tanaregionen har ført til sammenbrudd i det urgamle samiske laksefisket, og er nå fullstendig fratatt folket som har hatt laksefisket som sin viktigste kulturelle basis, ble nylig behandlet av Sametinget. I Sametingets i høringsuttalelse til Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport vises det til artikkel 27 i FN-konvensjonene om sivile og politiske rettigheter hvor det slår fast:

- «at statene ikke kan nekte et folk sin kultur, så det er nærliggende å konstatere at det pågår enda et menneskerettsbrudd i Tanavassdraget».

Sametinget krever også en gransking av hvordan norske myndigheter gjennom sin forvaltning har brakt vassdraget i den alvorlige situasjonen av i dag, og uttrykker at tradisjonell urfolkskunnskap som er utviklet gjennom tusener av år, må legges til grunn ved all forvaltning av fisket.

Bivdu håper at dette vil være en vekker for den statlig administrasjon som frem til nå har opptrådt som om internasjonale menneskerettsbestemmelser ikke fantes – heller ikke i elven Tana eller i havet.

E-post: Bivdu@bivdu.no.
Org.nr. 992 876 875
Kontaktperson:
Inge Arne Eriksen, tel. 915 20 202 inge@bivdu.no

Besøk- og kontoradresse:
Kunnskapsparken, Markedsgt. 3, 9510 ALTA
Postadresse: Rødsvingelveien 35, 9516 Alta
Bankkonto: 4930 13 53625

Konsultasjoner

Konsultasjoner mellom statlige myndigheter og urfolk må sikres og etableres for at samiske minoritetsinteresser, kultur, næring, språk og samfunn blir sikret i offentlig forvaltning (jf. ILO-konvensjonen nr. 169 artikkel 6).

I møte med FN's Høykommissær for nasjonale minoriteter i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa, Kairat Abdrakhmanov og Bivdu i Inder Billefjord, torsdag den 9. november 2023, påpekte Bivdu på følgende temaer:

- Norge og forvaltningen må bruke erfaringsbasert og lokalkunnskap
- Sjøsamisk fiske må sikres gjennom urfolksrettigheter og sjøsamiske fiskerettigheter må gjenopprettes og grunnlovfestes.
- Sjøsamiske fiskere og deres organisasjon (er) som representerer rettighetshavere til fiske – herunder laks i sjøen – må få delta i forvaltningen, slik at kultur og næring kan synliggjøres og videreføres.

Bivdu er trygg på at høykommissær Kairat Abdrakhmanov har tatt vårt budskap med seg i sitt hjerte og i sitt arbeid, og at det vil bidra til at sjøsamiske rettigheter blir ivaretatt av de nasjonale myndigheter i Norge.

Stortinget

I Regjeringens og Stortingets behandling av (pågående) Meld. St. 7 (2023-2024) *Folk, fisk og fellesskap – en kvotemelding for forutsigbarhet og rettferdig fordeling*. Har Bivdu informert om at Bivdu som representant for fisker og rettighetshavere i sjøsamiske områder ikke er blitt konsultert, til tross for at Bivdu ved flere anledninger har bedt om dette. Bivdu har i denne forbindelse også varslet at «Norsk lov må følges» og at Bivdu anser det som et pågående lovbrudd på både norsk lov og på Internasjonal urfolksrett.

Regjeringen

I møte mellom Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) ved statssekretær Nancy Porsanger Anti m/ adm. og Bivdu leder Inge Arne Eriksen på Sametinget i Karasjok den 7. mars 2024, ble det fra Bivdu vi gjennom en 3-års periode har hatt kontakt med både politisk og adm. nivå i Nærings- og Fiskeridepartementet uten å få behandlet vårt krav om konsultasjon. Bivdu påpekte også at dette var et lovbrudd på både nasjonal og internasjonal lovgivning.

Oppsummering av Bivdus budskap til KDD var:

- Bivdu kan ikke ivareta fisker i sjøsamiske områder når offentlige etater nekter konsultasjon.
- Konsultasjonsordningen fungerer ikke ovenfor komiteer, departementer, direktorater, statsforvaltere, fylkeskommuner og kommuner. Mange av disse instansene anerkjenner ikke urfolk i Norge (her Bivdu) sin rett til konsultasjon, og sørger heller ikke for økonomiske ordninger som gjør at Bivdu aktivt kan delta i konsultasjonsarbeidet (se vedlegg).